

DISTANCE LEARNING OPPORTUNITIES, FEATURES AND ALGORITHM OF MOODLE TECHNOLOGY IN THE LEARNING PROCESS

Hikmatov Hakimkhon Khamzaevich

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Samarkand Institute of Architecture and Construction,
hikmatov5402@Mail.ru, +998973962582.

Giyasov Bobo Zhurakulovich

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Samarkand Institute of Architecture and Construction,
bobogiyasov@Mail.ru. +998975780672.,

Yaroshov Ulugbek Anorkulovich

Teacher, Samarkand Institute of Architecture and Construction,
YAROSHOV89@Mail.ru,
+998995978989.

Annotation: Although the use of distance learning in the learning process is not a new method, the purpose of the choice of the subject is currently used in all higher education institutions in extracurricular education, in pandemic conditions in all types of education.

Keywords: ICT, internet, technology, innovation, education, model, video conferencing, audio conferencing, forum, chat, webinar, on-line, on-line, off-line.

Бу тизим айниқса ўқитувчилардан анча меҳнат талаб қилишини ҳисобга олинмаса анча қулай, талабаларни мустақил ишлашга ундайдиган тизим бўлсада камчиликлардан холи эмас. Иккинчи тарафдан ҳозирги шароитда тўлиқ бу тизимга ўтиш учун техник таъминотни етарли деб бўлмайди, талабалар ҳам бу тизимдан фойдаланишга тўлиғича тайёр эмаслиги кўриниб қолди.

Умуман олганда масофавий тизимнинг қулайликлари анчагина, лекин бу қулайликлардан фойдаланиш учун талабалардан ташқари ўқитувчиларнинг ўзлари ҳам талабаларга маълумотларни тўлиғича тушунарли тарзда етказиб беришлари, талабаларнинг билимларини шаффоф тарзда баҳолашлари учун тизимнинг имконият ва талабларидан тўлиғича фойдаланишлари талаб этилади.

Талабаларни баҳолашни янада мукаммаллаштириш учун оралиқ назорат олишда талабанинг оралиққача тўплаган баҳоларини тўлиғича ҳисобга олиш учун қуйидаги ҳисоблаш жараёнини таклиф этамиз.

№	Т.И.Ш.	Оралик назорот баҳоси	Модул тизими даги маълумога нисбатан баҳоси		ZOOM даги иштирок баҳоси	Баҳолар йиғиндиси	Ўргача баҳо
1.	Курбанова Мехрангиз	4	59	5	3	12	4
2.	Мухаммадиева Махлиё	4	40	4	5	13	5

Юқоридагилар асосида таълим жараёнида масофавий таълимни қўлласа талабаларга маълумотлар билан ишлаш янада соддалашади, маълумот излашга сарф этиладиган вақти тежаллади, билим олиш кўрсатгичи ошади.

Кириш. Масофавий таълим Европада, XVIII аср охирида, почта хизматидан фойдаланиб, "сиртки таълим"да ўқув материаллари ва барча топшириқларни олиб, ишончли шахс назоратида ёки илмий иш шаклида имтиҳонларни топширар эдилар. Россияда бу усул XIX асрнинг охирида пайдо бўлди.

Йигирма биринчи асрда, дунёда компьютерлар ва Internet ни ўқув жараёнига қўллаш, масофавий таълимни осонлаштирди ва маълумот тарқатишни тезлаштирди. Бу орқали Internet radio ва телевидениедан кўра каттароқ катта ютуққа эришди. Энди сиз мулоқот қиладиган объектингиз қаерда бўлишидан қатъи назар, ҳар қандай ҳолатда техник ва дастурий таъминот мавжуд бўса алоқа қила олишингизга имконият яратди.

2020 йилда коронавирус инфекцияси-COVID-19 туфайли мактаб ва университет талабалари

Масофавий таълимда ўқув жараёнининг асосини махсус ўқув воситалари мажмуи ва ўқитувчи билан боғланиш учун келишилган имкониятга эга бўлган, индивидуал жадвал асосида, қулай жойда ўқий оладиган ўқувчининг мақсадли ва назорат қилинадиган жадал мустақил иши ташкил этади [3].

Ўрганиш услуби: Ушбу жараённи ўрганишан мақсад, таълим жараёнига масофавий таълимни хорижий ва қўшни мамалакатларнинг услубини, тажрибасини ўрганиш орқали ўз тажриба ва малакаларимиз асосида пайдо бўлган ғояларимиз билан ўртоқлашишдан иборатдир. Айтиб ўтиш жоизки бу тизим ўқув жараёнига тўлиқ қўлланилмасда тизимдан оптимал фойдаланилса фойдадан холи бўлмайди. Чунки бу тизим талабаларга берилиши лозим бўлган барча маълумотларни энг қулай кўринишда етказиб беришга мўлжалланган технология асосида яратилган. Тизимни ўқув жараёнига қўлланилиши уни модернизация қилиб борилиши, ўз-ўзидан ечилиши лозим бўлган масала сифатида пайдо бўла бошлайди. Жамият тараққиёти ва ривожланиши асосида пайдо бўлган соҳа ходимларининг инновацион ғоялари тизимни аста-секин янги ғоялар билан тўлдиришга олиб келади.

Масалани ойдинлаштиришда бизнинг маслани ўрганиш услубимиз тизимни ўқув жараёнига қўллаш билан уни борича ўрганиб, ундан оптимал фойдаланиш мақсадида ўз ғоя ва таклифларимизни киритиш ҳисобланади.

Таълим тизимида масофавий таълим технологияларидан фойдаланишнинг долзарблиги жамиятда таълим шакллари такомиллаштиришдаги эҳтиёжларини, биринчи навбатда сиртки ва бошқа талабаларда мустақил ўрганишга осланган замонавий ўқитиш усуллари амалга оширишни ва масофавий таълимни ташкил этиш бўйича педагогик талабларни ишлаб чиқиш ва тавсифлаш зарурати билан белгиланади. Таълимда АКТнинг кенг жорий этилиши масофавий таълим ва Internet технологиялари каби инновацион таълим технологияларининг пайдо бўлишига олиб келди.

Масофавий таълим имкониятлари:

- барча учун таълимни мавжуд тамойилини амалга ошириш;
- таълим харажатларини камайтириш;
- таълим сифатини ошириш, ягона таълим муҳитини яратиш.
- Видеоконференция, форумларни ташкил этиш орқали ахборот алмашиш;
- билимларни синаш шаклида синаш, турли вазифалар (назорат, лаборатория ва бошқалар.), вебинарлар ва бошқалар

Масофавий технологиялар ахборот олишнинг икки йўлини таъминлайди:

Реал вақт on-line тизимлари, доимий мавжудлиги акс ҳолда синхрон тизимлари. Улар ўқув жараёнида талабалар ва ўқув ходимларининг бир вақтнинг ўзида иштирок этишни ўз ичига олади

On-line ва off-line тизимларининг элементларини қўллайдиган комбинациялашган усулни қўллаш.

Масофавий таълим бир қатор афзаллик ва камчиликларга эга.

- ўқитишнинг вақти, жойи ва кетма-кетлигини умумлаштирувчи мустақил танлаш;
- ўқув материалларига очик кириш, эгилувчан ўқитиш даврлари;
- иш соатлари билан мос келмайдиган вақтда ўқув вазифаларини бажариш.
- транспорт харажатлари учун ҳеч қандай эҳтиёж билан таълим кам харажатларни;

Масофавий таълимнинг камчиликларига қуйидагилар киради:

- интернетдан фойдаланишдаги жойлардаги қийинчиликлар,
- дистрибутив ўқув топшириқларини бажарувчини аниқлаш мумкин эмас.

Масофавий таълимнинг мақсади-талабаларга ўқув дастурларини бевосита ўз яшаш жойида туриб ўзлаштириш имкониятини беришдир. Масофавий таълимнинг асосий тамойиллари-талабалар ва ўқитувчилар ўртасида бевосита учрашмасдан интерактив мулоқотни ташкил этиш, курсларнинг модулли таркибий қисмларидан талабаларнинг индивидуал таълим траекториясини шакллантириш, ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда танланган курс учун маълум билим, кўникма ва малакаларни мустақил ишлаб чиқиш.

Масофавий ўқитишда ўқувчилар билан ўқитувчи ўртасидаги бевосита мулоқот ва уларни ўқув жараёнини бошқариш компьютер тармоғи орқали ўзаро алоқа билан алмаштирилади.

Ўқув жараёнини ташкил этиш индивидуалроқ бўлиши мумкин, чунки ўқитишнинг аналитик, амалий ва экспериментал тамойилларини кенг қўллаш уни ҳар бир ўқувчига қаратишга имкон беради. Масофавий таълимдан фойдаланиш ўқувчиларга мустақил ва мустақил ишлаш учун кўпроқ имкониятлар яратиб бериш ҳамда ўқув фаолияти дастурини мослашувчан тарзда ўзгартириб бориш имконини беради.

Ўқитувчининг роли ўзгаради: у билимнинг ягона манбаи бўлиб, таълим жараёнида ўқувчиларга етакчи ва ёрдамчи бўлишни тўхтатади. Ўқувчиларга керакли билимларни мустақил излашга, ҳар бирининг таълим жараёнининг фаол иштирокчиси бўлишига ва тақдим этилаётган ўқув ахборотига танқидий ёндашишга имкон берувчи индивидуал таълим стратегияларини танлаш имконияти берилади.

Талаба билан самарали мулоқотни ташкил этиш учун энг фойдали ҳисобланган тизим Moodle тизими ҳисобланиб MOODLE сўзининг қисқартмаси модулли объектга йўналтирилган динамик таълим муҳити (modul Object Oriented Dynamic Learning Environment) тушунчасининг қисқартмаси бўлиб, у электрон таълимни қўллаб-қувватлаш тизимларидан фойдаланиш ўқув жараёни билан боғлиқ материалларни шакллантириш, структуралаш ва қайта ишлаш учун янги имкониятлар очади.

Моодленинг энг муҳим хусусиятларига тизимнинг ўқитувчи ва ўқувчилар ўртасида ҳамда ўқувчиларнинг ўзлари ўртасида мулоқотни ташкил қилиш имконияти киради:

- талабаларни жорий ёки келгуси тадбирлар ҳақида зудлик билан хабардор қилиш;
- реал вақтда фаол мулоқотда бўлиш;
- ишларни, шу жумладан курс лойиҳаларини кўриб чиқиш жараёнида индивидуал ишларни амалга ошириш;
- ҳар қандай форматдаги файлларни алмашиш;
- ўқитиш натижаларини баҳолаш, шу жумладан автоматик режимда;
- талабаларнинг давомати, фаоллиги ва онлайн ўқиш вақтини кузатиш;
- ҳар бир талаба учун портфел яратиш

Таълим жараёнида Moodle тизимидан фойдаланиш талабаларнинг мустақил изланишлари, доимо, узлуксиз ўз-ўзини тарбиялаш, билимлардан амалиётда ижодий фойдаланиш истагини шакллантириш имконини беради, бу эса талабанинг вақтидан оқилона фойдаланган ҳолда интизом мазмунини ўзлаштиришнинг янада юқори сифатини таъминлайди.

Moodle ёрдамида ўқитувчи матнлар, ёрдамчи файллар, тақдимотлар, сўровномалар шаклида мазмун билан тўлдириб курслар яратиши, etc.to Моодледан фойдаланинг, ҳар қандай веб-браузерга эга бўлиш кифоя, бу еса ўқитувчи ва тарбияланувчилар учун ҳам ушбу ўқув муҳитидан фойдаланишни қулай қилиб қўяди. Ўқувчиларнинг топширик натижалари асосида ўқитувчи баҳолар ёзиб, изоҳлар бериши мумкин. Шундай қилиб, Moodle ўқув материални яратиш ва таълим жараёни иштирокчилари ўртасида интерфаол ўзаро алоқани таъминлаш маркази ҳамдир.

Шундай қилиб, Moodle тизими махсус ташкил этилган ўқув фаолияти сифатида қаралиши мумкин, ўқувчиларнинг компетенцияларини ривожлантириш, биринчи навбатда, аналитик, дизайн, мулоқот кўникмаларини ривожлантириш (таълим жараёнида янгиликларни излаш, яратиш ва қўллаш учун тайёрлик, интерактив мулоқот қилиш, индивидуаллаштирилган, фаолият ва шахсий йўналтирилган технологиялар ва ўқитиш усуллари ва бошқалар.).

Натижа: MOODLE тизимидан фойдаланишнинг энг муҳим натижалари:

- ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ижодий салоҳиятини рўёбга чиқариш;
- ўқув, фаолиятни индивидуаллаштириш ва биргаликдаги ўқув фаолиятдан қониқишнинг даражасини аниқлайди;
- ўқувчиларнинг ўз устида узлуксиз ишлаш, ўз-ўзини тарбиялаш учун тегишли маълумотларни мустақил равишда излаб топиш зарурлиги ҳақидаги тушунчалари ни шакиллантиради;

Moodle learning management тизими нафақат масофавий таълим учун албатта, анъанавий мактаб ва олий ўқув юртлири таълим жараёнида фойдаланса бўлади.

Таклиф: Талабаларнинг масофавий таълим жараёнида иштирокларни баҳолашда уларни модул тизимида шуғулланишга янада қизиқишларини ошириш мақсадида назоратларни баҳолашни мукамаллаштиришнинг қуйидаги турини таклиф этамиз.

203- дизайн гуруҳининг биринчи оралиқ назорати натижаси

№	Т.И.Ш.	Оралиқ назорат баҳоси	Модул тизими даги маълумога нисбатан баҳоси		ZOOM даги иштирок баҳоси	Баҳолар йиғиндиси	Ўртача баҳо
1.	Курбанова Мехрангиз	4	59	5	3	12	4
2.	Мухаммадиева Махлиё	4	40	4	5	13	5

Жадвалнинг ҳисоблаш жараёнини иқтисодий-математик моделини ифодалаш учун, кўрсаткичларни қуйидагича белгилаб оламиз:

ON_i – оралиқ назорат $i = 1, 2$,

MM_i – модул мавзулари $i = 1, 18$,

MB_i –модулдаги иштироки учун баҳо $i = 1, 2$,

$ZOOM_i$ –та талабанинг мавзуда иштироки $i = 1, 18$,

BY_i – умумий баҳо $i = 1, 2$,

$O''B_i$ – ўртача баҳо,

$$BY_i = \sum_{j=1}^N ON_i + \sum_{i=1}^{18} MM_i + \sum_{i=1}^2 MB_i + \sum_{i=1}^{18} ZOOM_i + \sum_{i=1}^2 BY_i$$

$$O''B_i = (O''B_i / K).$$

Хулоса: Масофавий таълим умумий педагогик принципларга, ҳамда ўзига хос тамойилларга асосланган интерактив, очиклик, мослашувчанлик, ўтказувчанлик, дентификациялаш, индивидуаллаштириш, ўқитишнинг мунтазамлиги, педагогик мақсадга мувофиқлиги асосида яратилган.

Масофавий таълимда шахсга йўналтирилган ёндашув амалга оширилади ва таълимни максимал индивидуаллаштириш содир бўлади[2]. Замонавий ахборот технологияларининг ривожланиши телеконференциялар, audio ва video маърузалар, вебинарлар, электрон почта ва бошқалар каби ўқитиш шакллари орқали имкон қадар ўқитишни соддалаштириш имконини беради.

Билимларни назорат қилиш асосан афзалликлар ва камчиликларга эга бўлган тест орқали амалга оширилади. Афзалликлардан бири шундаки, тест ҳолисона баҳолашни таъминлайди. Шунинг учун масофавий таълимни қўллаш ва ундан фойдаланиш кўп баҳс-мунозараларга сабаб бўлади.

Талабаларнинг ўқув жараёнидаги барча уринишларини ҳисобга олиш мақсадида баҳолашнинг ҳисоблаш алгоритми жадавал кўринишидаги нгатижаси ўқув жараёни баҳолашга янада ойдинлик киритади.

Фойдаланилган манбалар рўйхати

1. А. П. Панфилова, Инновацион педагогик технологиялар: Фаол машғулот: талабалар учун ўқув қўлланма. олий тадқиқотлар: Издат. Маркази "Академия", 2009 г.
2. Е. С. Полат, и. д., Масофавий таълим, А- Москва: 2006 г.
3. Масофавий таълим технологиялари. [Электрон ресурс] - кириш режими: <https://helpiks.org/5-91099.html>